

νὰ δεχθῇ ἀντ' αὐτοῦ τὴν ἐφημερίαν τῆς Βολισσοῦ. Μόλις ἔμαθον οἱ ταλαίπωροι Βολισσινοὶ τὸ ἀπροσδόκητον εἰς αὐτοῦ μέγα δυστύχημα τοῦτο, κ' ἔτρεξαν ἄνδρες καὶ γυναῖκες μὲ δάκρυα παρακκαλῶντές με νὰ τὸν ἐμποδίσω. Ἀφίνω σε, φίλε, νὰ στοχασθῇς πόσῃν ἀπορίαν ἐπροξένησεν εἰς ἐμὲ τὸν μεσίτην τὸ κίνημα τοῦτο τοῦ ἱερέως, καὶ μάλιστα ὅταν ἐρωτήσας αὐτὸν, διατὶ ἀπεφάσισε νὰ παραιτηθῇ τὴν ἐφημερίαν, ἔλαβας ταύτην ἀπόκρισιν. — Ἐγὼ, τέκνον, εἶμαι ἀγράφματος· τὸν ὅποτον ἐπιθυμῶ νὰ θάλω εἰς τόπον μου ἐφημέριον, εἶμαι βέβαιος ὅτι εἶναι ἐπιτηδεϊότερος παρ' ἐμὲ νὰ διδάσκη καὶ νὰ κυβερνᾷ τὰς ψυχὰς τῶν καλῶν μου τούτων χωρικῶν. Εἰς τοιαύτην γενναίαν ἀπόκρισιν τί εἶχα ν' ἀνταποκριθῶ; Συνέκλαυσα κ' ἐγὼ μὲ τοὺς Βολισσινοὺς καὶ ἐπρόσμενα μὲ λύπην τῆς ψυχῆς μου τὴν στέρησιν τοῦ καλοῦ τούτου ἱερέως, τὴν ὁποίαν καὶ ἠθέλαμεν πάθειν, ἐὰν οἱ κάτοικοι τῶν Θυμιανῶν δὲν ἐπρόφθανον νὰ λάβωσι τὸν λόγιον ἱερέα εἰς ἐφημέριον, καὶ ν' ἀφήσωσι πάλιν εἰς ἡμᾶς τὸν ἰδικόν μας.

Τοῦ θαυμαστοῦ ἡμῶν Παπᾶ τὸ ἔργον τοῦτο, δὲν τὸ κρίνεις, φίλε, ὡς ἐγὼ, ἀληθῶς Σωκρατικόν;

Τοιοῦτος εἶναι, φίλε, ὡς σὲ τὸν περιγράφω, ὁ ἀπλούστατος καὶ φιλόανθρωπος ἐφημέριος τῆς Βολισσοῦ. Εἶναι σχεδὸν μῆνες δεκαπέντε ὅπου κατοικῶ τὸ χωρίον καὶ κανὲν ἀκόμη πάθος κυριεῦον τὴν καλὴν του ψυχὴν ἄλλο δὲν ἐγνώρισα παρὰ τὴν ἀμετρον χρῆσιν τοῦ ταμβάκου. Ἀλλὰ ἐλαττώθη καὶ τοῦτο πολὺ, ἀφοῦ ἔμαθεν ὅτι μὴτ' ὁ Ὀμηρος, μὴτ' ὁ Εὐστάθιος δὲν ἐγνώρισαν τὴν σκόνιν ταύτην, καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ τὴν ἀφήσῃ καὶ ὀλοτέλα, ἀφοῦ τὸν ἐσυνέβη τὸ ὅποτον μέλλω νὰ σοὶ διηγηθῶ ἄσπετον ἢ μᾶλλον ἄτοπον καὶ ἄκαιρον εἰς αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν. Γνωρίζεις τὸ κατὰστημα τοῦ σώματός μου ὅτι δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ ὑπερβολῇ μακρά· ὅμως ὁ καλὸς οὗτος ἱερεὺς, ἂν τὸν παραβάλης πρὸς ἐμὲ, εἶναι πυγμαῖος, ὥστε καὶ μὲ δίδει πολλάκις ἀφορμὴν νὰ παρῶδῃ εἰς αὐτὸν τὸ κωμικόν.

Μικρὸς γε μῆκος οὗτος, ἀλλ' ἅπαν καλόν.

Μίαν τῶν κυριακῶν, εἰς τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας, ἐπλησίασα εἰς αὐτὸν νὰ λάβω, ὡς οἱ ἄλλοι, τὸ ἀντιδώρον· καὶ ἐπειδὴ διὰ τὴν ἀνισότητά τῶν σωμάτων ἦτον ἀνάγκη νὰ σκύψω, ἔπεσεν ἀπὸ τὸν κόλπον μου ἡ κατάρaktος ταμβακοθήκη, καὶ ἐφέρετο ὡς ἄλλος δίσκος εἰς αὐτὸν τοῦ ἀντιδώρου τὸν δίσκον. Μόλις τὴν ἐνόησε κυλισμένην ὁ εὐλογημένος Παπᾶ Τρέχας. καὶ κινούμενος αὐτομάτως πρὸς αὐτήν, τὴν ἀρπάζει μὲ μεγάλην προθυμίαν, καὶ ἀφοῦ ἐταμβάκισθη, μοῦ τὴν βάλλει εἰς τὴν χεῖρα, καὶ ταύτης ἐξοπίσω τὸ ἀντιδώρον, μὴδ' αὐτὸ παντάπασι καθαρὸν ἀπὸ ταμβάκον.

Ἄτοπον ἦτο χωρὶς ἀμφιβολίαν τοῦτο, ἀλλ' εἰς τὸν Παπᾶν τῆς Βολισσοῦ ἡ τοιαύτη ἀτοπία παραβλέπεται καὶ διὰ τὰ πολλὰ του προτερήματα, καὶ διὰ τὴν ἀπλότητα τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία τὸν ἐμπόδισε νὰ κατὰλάβῃ ὅτι τὴν ὥρην ἐκείνην παρὰ τὸν μοιρασμὸν τοῦ ἀντιδώρου εἰς τίποτ' ἄλλο νὰ προσέχῃ δὲν ἔπρεπε.

Πόσον εἶναι ἀτοπώτεροι ὅσοι καὶ παιδεῖαν ἐπαγγελλόμενοι, καὶ θεοσέβειαν ὑποκρινόμενοι, δὲν παύουν νὰ σκανδαλίζωσι καθ' ἡμέραν τοὺς ἀκούοντας μὲ τὰς ἀναισχύντους συκοφαντίας κατὰ τῶν ὅσοι ἐπαινοῦν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ ἐμβάσωσι προθυμοῦνται τὴν παιδεῖαν.

Μαθημένους εἰς τὰ θυμιάματα καὶ τὰς προσκυνήσεις τῆς ἀπαιδευσίας, ὀλίγοι τινὲς κακῶς γραμματισμένοι, ἀλαζύνες, σπουδάζουν νὰ διώξωσι τὴν φιλοσοφίαν, μόνην ἱκανὴν νὰ δείξῃ τὴν ὀρθὴν μέθοδον τῆς παιδείας, ποτὲ μὲν αὐτὴν κατηγοροῦντες ὡς ἐναντίαν τῆς θρησκείας, ποτὲ δὲ τοὺς ἐπαινέτας αὐτῆς κηρύττοντες ὡς ἀθρησκούς. Δὲν ἤθελαν εἰσθαι εὐτυχέστεροι καὶ τιμιώτεροι ἄνδρες, ἐὰν ὁμοῦ μὲ τὴν ἀπαιδεύσιν εἶχαν καὶ τὰ ἥθη τοῦ Βολισσινοῦ ἱερέως, ὅστις ἔδειξεν, ὅτι ὀλιγώτερον κακὸν εἶναι ἡ ἀμάθεια παρὰ τὴν ὁποίαν αὐτοὶ ἐδιδάχθησαν κακὴν καὶ ἀμεθοδὺν παιδεῖαν; Εἶναι, φίλε, βέβαιον, ὅτι μετὰξὺ τῶν ἀπαιδεύτων ευκολώτερον εὐρίσκει τις ἄνθρωπον χρηστὸν, παρὰ τῶν ὅσοι χωρὶς μέθοδον ὀρθὴν ἐπαιδεύθησαν. Τὸ αἷτιον εἶναι ὅτι ὁ παντάπασιν ἀπαιδευτος ὁμοιάζει τὸν παντάπασιν τυφλόν· καὶ ἂν ἡ φύσις δὲν τὸν ἐκτίσεν ὀλοτέλα ἡλίθιον, φοβούμενος τὴν πτώσιν, ἡσυχάζει εἰς τὸ σκότος. Ἐξεναντίας ὁ κακῆς καὶ ἀμεθοδῶς παιδεύας μέτοχος φανταζόμενος ὅτι βλέπει πλέον τῶν ἄλλων τολμᾷ νὰ περιπατῇ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν σκοτίαν. Ἐὰν κατὰ δυστυχίαν κρατῇ εἰς τὰς χεῖρας καὶ βακτηρίαν, συντρίβει ὅ,τι τὸν ἀπαντήσῃ, νομίζων ὅτι εἶναι περικυκλωμένος ἀπὸ παντὸς εἶδους καὶ πάσης μορφῆς δαίμονας, χωρὶς κἂν νὰ ὑποπτεύεται, ὅτι ἄρρωστέῃ ἡ κεφαλὴ του, καὶ οἱ δαίμονες δὲν εἶναι περίγυρα, ἀλλὰ κατοικοῦν εἰς αὐτὴν τοῦ τὴν ψυχὴν.

Ἄπειρα εἶνε ὡς γνωστὸν τὰ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ γραφέντα περὶ γλώσσης. Ἐξ αὐτῶν ἐκρίναμεν ἀναγκαῖον, σταχυολογήσαντες, νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα ὀλίγα τινὰ, ἵνα δώσωμεν ἰδέαν τινὰ τῶν φρονημάτων του καὶ περὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ζητήματος.

Γνώμη Κοραῆ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

Τῆς προγονικῆς γλώσσης ἡ ἀπόκτησις εἶναι τόσον ἀναγκαιοτέρα εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις, ὅσον ἡ ἀμέθοδος αὐτῆς παραδόσις, ἀξάνουσα χωρὶς ἀνάγκην τοὺς κόπους, καὶ διὰ

τοῦτο ἐμποδίζουσα τὴν εἰς πολλοὺς αὐτῆς διὰ-
δοσιν, ἐστάθη ἡ γονιμωτάτη αἰτία, ἐκ τῆς ὁ-
ποίας ἔρρευσαν ὅλαι τοῦ Γένους αἱ δυστυχίαι,
καὶ διὰ τὴν ὁποίαν πολλοὶ τοῦ ἔθνους δυνα-
τοί, ὄντες ἀπαιδευτοί, δὲν φροντίζουν νὰ τὰς
παύσωσι. Μεγάλην λοιπὸν ὠφέλειαν θέλει
προξενήσῃν εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὸ Γέ-
νος, ὅστις περιέβη τὴν Ἑλλάδα ὅλην διὰ μό-
νην τὴν ἔρευναν καὶ συνάθροισιν τῶν λέξεων.
Εἰς αὐτὸν πρέπει ὅχι τὸ Λεξιθέρας, ἀλλὰ τὸ
Γνωσιθέρας ὄνομα, ἐπεὶ δὲ ἀρχίζει ὅθεν πρέπει
ν' ἀρχίζῃ ὁ ἀπαιδευτός. «Ἀρχὴ παιδεύσεως ἡ
τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις». Πῶς ἔχομεν ν' ἀνορ-
θώσωμεν τὴν πτῶσιν τῆς γλώσσης, ἐὰν δὲν ἀ-
νασκάψωμεν πρῶτον τὰ ἐρείπιά της; πῶς νὰ
προσθέσωμεν ὅ,τι λείπει, πρὶν μάθωμεν ὅσα ἔ-
μειναν εἰς αὐτήν; πῶς νὰ τὴν κτίσωμεν, ἂν
δὲν ἔχομεν παρούσαν τὴν χρειαζομένην ὅλην
ὅλην εἰς τὴν οἰκοδομήν της; πῶς νὰ μετασχη-
ματίσωμεν τὰ κακόμορφα καὶ ἄσχημά της,
χωρὶς νὰ ἐξεύρωμεν ἂν ἔχωσι παντοῦ τὴν αὐ-
τὴν μορφήν; εἰς βραχυλογίαν πῶς νὰ τὴν θε-
ραπεύσωμεν, ἐὰν δὲν γνωρίζωμεν ἀκριβῶς καὶ
τὸ πάθος, καὶ ποῖα εἶναι τὰ μάλιστα πάσχον-
τα μέρη τῆς γλώσσης; Δὲν εἶνε κίνδυνος μὴν
ἐμπλαστρόσωμεν τὰ ὑγιερά, καὶ ἀφήσωμεν τὰ
πληγωμένα της νὰ σαπίζονται;

Ἡ ταλαίπωρος ἡμῶν γλῶσσα ἔπαθεν ὅ,τι ἔ-
παθαμεν ἡμεῖς ὅλοι οἱ λαλοῦντες αὐτήν. Ἀφοῦ
ἐγυμνώθημεν ἀπὸ ἐπιστήμας καὶ τέχνας, ἀ-
κόλουθον ἦτο νὰ γυμνωθῶσι καὶ αἱ κεφαλαὶ
ἡμῶν ἀπὸ πραγμάτων ἰδέας ὀρθάς· καὶ ἐπεὶ δὲ
ζῶου λογικοῦ κεφαλὴ εὐκαιρος νὰ μένῃ δὲν ἔμ-
πορεῖ, ἐμβῆκαν εἰς τόπον ἐκείνων αἱ στρεβλαὶ
καὶ φθοροποιαὶ προλήψεις. Ἄλλ' αἱ ἰδέαι, εἴτε
καλαὶ, εἴτε κακαὶ, εἶνε ἡ βάσις, ἡ μᾶλλον αὐ-
τῇ ἡ ὕλη τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου. Ὅποιος εἶνε
αὐτός, τοιαύτη πρέπει νὰ ᾖ καὶ ἡ εἰκὼν αὐ-
τοῦ, ὁ προφορικός· καὶ οὗτός πάλιν, ἀντενερ-
γῶν εἰς ἐκεῖνον, τὸν κάμνει εὐμορφότερον ἢ ἄ-
σχημότερον, πτωχότερον ἢ πλουσιώτερον. Ὁ
κακὰ συλλογιζόμενος κακὰ λαλεῖ, καὶ ὁ κακὰ
λαλῶν, ἐμποδίζει τὸν νοῦν νὰ ἀνακαλύψῃ τὰς
πηγὰς τῆς πλάνης, καὶ τοῦ διαστρέφει ὅλον ἐν
τὴν δύναμιν τοῦ συλλογίζεσθαι, ἢ καὶ παντά-
πασιν τὴν καταργεῖ.

... Ἐκ τούτων συμπεραίνεται, ὅτι εἶνε φα-
νερὰ λογομαχία ἡ γεννηθεῖσα φιλονεικία με-
ταξὺ τῶν ἐρευνώντων τὰς λέξεις, καὶ τῶν
καταφρονούντων τὴν τοιαύτην ἔρευναν μὲ πρό-
φασιν ὅτι πρέπει νὰ καταγινώμεθα εἰς ἰδέας
πραγμάτων. Καὶ τῶν πρῶτων ὁ σκοπὸς βέβαια
εἶνε νὰ φθάσωσι διὰ τῆς ἐρεύνης τῶν λέξεων
εἰς τὴν κατανόησιν τῶν πραγμάτων· καὶ οἱ
δευτέροι, ἐπαινοῦντες τὴν εἰς τὰ πράγματα ἀ-

σχολίαν, δὲν ἀποβάλλουσι τὴν ἔρευναν τῶν λέ-
ξεων· τοῦτο μόνον ἐννοοῦσιν ὅτι δὲν πρέπει νὰ
μένωμεν εἰς αὐτάς, ἀλλὰ νὰ προχωρῶμεν εἰς τὰ
δι' αὐτῶν σημαίνόμενα.

Περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἐλληνικῆς
διαλέκτου, ἐπιθυμητὸν ἦτον βέβαια νὰ ὑπε-
βάλλετο ἡ κοινὴ εἰς τοὺς αὐτοὺς κανόνες τῆς
ἀρχαίας· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα μὲ φαίνεται ἀδύνα-
τον, καθὼς καὶ ἄλλοτε τὸ εἶπα. Νὰ εἰπῶ τὴν
ἀλήθειαν, δὲν εἶνε τόση ἡ ἐπιθυμία μου νὰ ἰδῶ
τὴν γλῶσσαν ἐλληνίζουσαν, ὅσος εἶνε ὁ φόβος
μου, μὴ βαρβαρωθῇ ἀκόμη περισσότερον ἀφ'
ὅτι εἶνε βάρβαρος. Βλέπετε ὅτι δὲν λείπουσιν
ἀπὸ τὸ γένος ἄνδρες καὶ μὲ προκοπὴν καὶ μὲ
ζῆλον, οἱ ὅποιοι δι' ἐσχυρίζονται ὅλον τὸ ἐναν-
τίον, ὅτι δηλαδὴ πρέπει νὰ γράφωμεν καὶ νὰ
λαλῶμεν, ὡς γράφουσι καὶ λαλοῦσιν οἱ ξυλοφό-
ροι καὶ ὕδροφόροι. Ἡ γνώμῃ μου βέβαια ἀπέ-
χει μακρὰν ἀπὸ τοιοῦτον σύστημα· καὶ στα-
χάζομαι ὅτι, ἂν ὁ σπουδαῖος ἔχῃ χρέος νὰ
συγκαταβαίνειν εἰς τὸ μέτρον τῆς καταλήψεως
τοῦ ξυλοφόρου, οὕτω καὶ ὁ ξυλοφόρος πρέπει
νὰ προθυμῆται νὰ ἀναβαίνειν καὶ αὐτὸς ὀλίγον,
εἰς τὸ νὰ καταλαμβάνῃ τὰ λεγόμενα ἢ τὰ γρα-
φόμενα ἀπὸ τὸν σπουδαῖον, καὶ τοιοῦτοτρόπως
νὰ συναπαντηθῶσι καὶ οἱ δύο εἰς τὸ μέσον τῆς
κλίμακος.

Δύο πράγματα μάλιστα εἶνε σπουδῆς καὶ
προσοχῆς ἄξια εἰς τὴν σημερινὴν ἡμῶν γλῶσ-
σαν, τόνος καὶ γλυκύτης, ἐπεὶ δὲ εἶνε (ὡς ὅλαι
αἱ βάρβαροι γλῶσσαι) παραλυμένη καὶ πολλὰ
ἄνοστος εἰς τὴν ἀκοήν. Μαρτύριον ὅσα ἐγρά-
φησαν εἰς τὸ διάστημα τῶν περασμένων ἑκα-
τονταετηρίδων ἀπὸ τῆς ἀλώσεως, καὶ ὅσα γρά-
φονται ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἀντιφιλοσόφους, καὶ
ἀπὸ ὅχι ὀλίγους τῶν ὑποκρινομένων ν' ἀγαπῶσι
τὴν φιλοσοφίαν. Ἀπὸ ταῦτα τίποτε τις ν' ἀ-
ναγνώσῃ χωρὶς ναυτίαν δὲν ἔμπορεῖ. Καὶ ἐπει-
δὴ εἶνε τρόπον τινὰ ἀντικείμενα ὁ τόνος καὶ ἡ
γλυκύτης, ἐδῶ μάλιστα χρειάζεται ἡ τέχνη
νὰ τὰ συγκερνᾷ τις οὕτως, ὥστε μὴτε διὰ τὸν
τόνον νὰ πικραίνεται ἡ σύνθεσις, ὡς τὸ πάσχει
πολλῶς ὁ Θουκυδίδης, μὴτε διὰ τὴν πολλὴν
γλυκύτητα νὰ παραλύεται ὁ τόνος, ἀμάρτημα
σύνθεσις εἰς τὸν Ἰσοκράτην. Φεῦγε, ὅσον δύνα-
σαι, τὰς πολλὰς καὶ συνεχεῖς συγκρούσεις τῶν
συμφῶνων, καὶ ὁσάκις ἀναγκάζεσαι νὰ μετα-
χειρίζεσαι λέξεις πολυσυμφῶνους μοίραξέ τας
εἰς τὴν περίοδον καὶ τόπιξέ τας, ὅσον δυνατόν,
μακρὰν μίχην τῆς ἄλλης.